

KERTINĖ
PARAŠTĖ„Socialistinis realizmas“ —
klestinti ar merdinti teorija?

Lietuvoje gyvėja ir gilėja literatūriniai debatai, erdvėja jų temos, plėtėja terminologija. Šiame kūrėjų ir kritikų dialoge jau retai beįsigeria apie dar nesenai tokią svarbią, ritualistinę, beveik privalomą „socialistinio realizmo“ formulę. Daugumai lietuvių rašytojų tas terminas jau bereikšmis ir jie be jo puikiausiai apsieina. Tuomi jie žengė didelį žingsnį į priekį, priartėjo prie lenkų ar vengrų rašytojų, kuriems „socialistinis realizmas“ jau tėra tragikomiška seniena.

Vienintelė stambi išimtis šiame Lietuvoje, tai *Komunistai* mėnraščio sausio numeryje pasirodęs Vito Areškos straipsnis „Socialistinio realizmo teorija ir praktika“. Autorius atmeta „socialistinio realizmo“ kritikų argumentus ir pabrėžia, jog šis metodas tebėra vienintelis teisingas kelias į meninį ir politinį brandumą.

Ar istorija neįrodė, kad socialistinis realizmas yra dogmatiška teorija, siekianti paversti literatūrą didaktika, o kūrybinį aktą komunistinės ideologijos iliustravimu? Areška su šiuo klausimu susitvarko labai paprastai. Nėra teisybės apskritai, rašo jis, nėra ir objektyvumo kaip tokio. Komunistai rašo ir tikrovę aiškina komunistiškai, „buržuaziniai“ autoriai — „buržuaziškai“; yra tikras komunistinis objektyvumas ir (kaip mėgdavo sakyti Ždanovas) apgaulingas „buržuazinis“ objektyvumas. Taip Areška padalina idėinę įvairovę, daugialypį dvasinį pasaulį į dvi, „Tiesos“ ir „netiesos“, viešpatijas — „šviesų“ komunizmą ir „tamsiąją“ buržuaziją. Filosofinį debatą automatiškai laimi „šviesiosios“ žėgos.

Kuo Areškos „socialistinis realizmas“ pranašesnis už „buržuazines“ teorijas? Areškos samprotavimuose išnyra trys pagrindiniai to „pranašumo“ įrodymai: „partiskumas“, „moksas“, ir „materialistinė filosofija“. Kadangi partijoje yra įsikūnijusi pati istorijos dvasia ir kadangi tikrai partija tegali nuvesti žmoniją į šviesią ateitį, partijos klausantis rašytojas yra automatiškai teisingas, o „buržuaziniai“ autoriai, tarsi įgrimzdę į pelkę, gyvena klaidoje ir nuodėmėje. Jei partija sukuria ir išlaiko gulagus, rašytojo pareiga tuos gulagus teisinti ar dėti, kad jų nėra. Jei partija nusprendė inkorporuoti Lie-

tuva, Lietuvos okupacija rašytojui yra teisėtas ir pažangus aktas. Tai — „partiskumas“.

Ir kuo čia dėtas „moksas“? Anot Areškos, „Partijos vadovavimas visuomet rėmėsi ir ypač dabar remiasi kaip tik mokslo ir jo išvadomis“. Ar Areška persirengęs satyrikas, mums ironiškai tvirtinantis, kad milijonai „partijos vadovavimo“ aukų iš tikrųjų mirė ant mokslo altoriaus? Ne, Areška kalba rimtai, kartuoja seną idėją, kad „tarybinis socializmas“ esąs „moksliškas“. Kaipgi jis tampa mokslišku? Nes jį tokiu paskelbia jo atstovai, įskaitant Arešką. Tai būdinga totalitarinė mastysena — visos kitos pasaulėžiūros automatiškai „nemoksliškos“ ir todėl menkesnės. Iš tikrųjų marksizmo-leninizmo ir „neklaidžių“ tarybinių diktatorių dogmos yra priešingybė moksliniam metodui, kuris remiasi abejojimu, kritika, atvirumu.

O materialistinė filosofija? Kodėl ji privaloma lietuvių rašytojams? Ir kuo ji pranašesnė už kitas? Nes taip, vėl be įrodymų, skelbia Areška ir Sovietų Sąjungos ideologiniai vadovai. Tikrovė gi rodo visai ką kita. Materialistinės filosofijos žydėjimas baigėsi jau su 19-tu šimtmečiu ir šiandien ji, ypač fizikos mokslų raidos akivaizdoje, jau labai ribotas ir nepatikimas įrankis žmogui, pasauliui ir visatai aiškinti. Ir pats Areška iškia koją į paradokso spastus, kai, išaukštinęs materialistinę filosofiją, jis ima kalbėti apie žmogaus „dvasingumo sferą“ ir jos svarbą.

Apie kokį pasaulį kalba Areška, kai jis tvirtina, jog „socialistinio realizmo“ teorija „kaip raktis suveržina buržuazinės literatūros mokslą“, o „socialistinio realizmo“ kritika tesanti „pyktį, iniršusio bejėgumo išraišką“? Vakaruose „socialistinio realizmo“ teorija šiandien tesukelia žiovulį. O aštriausios „socialistinio realizmo“ sukritikavo Rytų ir Vidurio Europos rašytojai: rusai Pasternakas ir Siniavskis, jugoslaviai Krleža ir Kiš'as, lenkai Miłosas ir Konwickis, čekai Havel'is ir Kundera. Šie kritiškai balsai iki šiandien neįsileidžiami į Areškos straipsnius ir į visą sovietinę spaudą. Nors Areška daug kalba apie „dialektiką“, jis vengia dialektinių akistatų.

Ateitininkai išeivijoje ir dabartinė Lietuva

VIKTORAS NAKAS

Nelaisvėje nuolat maldausiu Viešpatį už Lietuvos seses, paaukusias savo gyvenimą Dievo ir žmonių meilės tarnybai, kad jos didelį dėmesį skirtų kovai už Bažnyčios laisvę ir pagrindines žmogaus teises. Netikėkite, kai valstybinio ateizmo propagandistai sakys, kad ši veikla esanti politika. Tai ne politika, bet mūsų gyvybinis reikalas... O jei politika, tai Bažnyčios politika, Popiežiaus politika.

(Iš kunigo Sigito Tamkevičiaus dvasinio testamento, pasirašyto 1982 m. vasario 6 d. ir išspausdinto Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos 61-am numeryje.)

Gorbačiovas yra vienintelis sveiko proto vadas pasaulyje... Jis yra kaip Jėzus. Is vis duoda ir duoda gerus dalykus, kaip ginkluotės ribojimo sąlymus, ir už juos susilaukia tik atsakymų.

(Cituojama nusiginklavimo šalininkė australė Helen Caldicott Washington Post dienraštyje, 1987 m. liepos 5 d.)

Kai esu kviečiamas rimtai skambančias temas viešai pagnagrėti, pagal įprotį stengiuos paskaita pradėti rašyti maždaug mėnesį prieš tai, kai reikia ją pristatyti. * Tačiau, ši syki, prie kompiuterio atsėdėdamas prieš mažiau kaip savaitę. Užtai esu laimingas, nes ši mano paskaita bus kitokia negu ta, kurią būčiau parašęs prieš mėnesį. Toje paskaitoje nebūtų buvę ir negalėtų būti įpinti nei rugpjūčio 23 d. įvykiai Vilniuje, Rygoje bei Taline, nei asmeniškai įspūdžiai iš rugpjūčio mėnesio gale įvykusios, šešias dienas trukusios, JAV-Sovietų Sąjungos konferencijos Chautauqua miestelyje, New Yorko valstijoje.

Nemanykite tačiau, kad ši paskaita taps tų dviejų įvykių atpasakojimu. Pasilieku prie paskaitos plano, kurį teko prieš kurį laiką nustatyti. Viliuos, kad vėlesni įvykiai bus praturtinę mano perspektyvą, igoalins kai kuriuos faktus giliau įžvelgti, juos ryškiau atskleisti. Šios paskaitos metmenis sudaro trys klausimai:

Pirma, kaip mes, ateitininkai, suvokiame dabartinę Lietuvą?

* Paskaita, skaityta Ateitininkų studijų dienose Dainavoje, Manchester, Michigan, šių metų rugsėjo mėn. 5 d. Viktoras Nakas, baigęs politinių mokslų ir istorijos studijas University of Michigan, neseniai pradėjo dirbti Lietuvių informacijos centro skyriuje Washingtone.

Panašiai atsitinka ir su Leninu, kurį Areška pakartotinai cituoja kaip „kūrybinės laisvės“ šauklį ir tuomi „glasnost“ pirmtaką. Bet Areška pamiršta paminėti, jog Leninui kūrybinė laisvė buvo tapati partijos kontrolei. Pareiškęs, kad kiekvienas menininkas turi teisę kurti laisvai, Leninas pridūrė: „Tačiau mes esame komunistai. Mes negalime stovėti

Antra, kokia turėtų būti mūsų rolė, siekiant pažinti dabartinę Lietuvą?

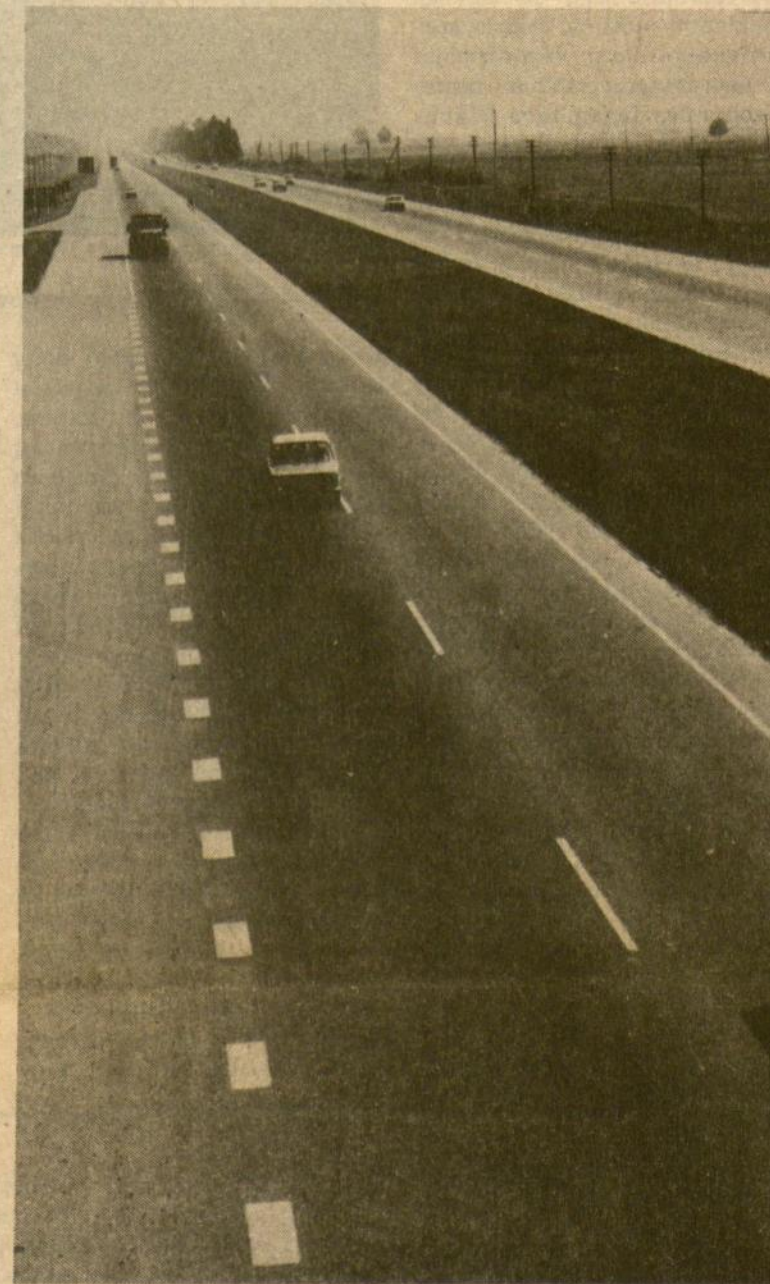
Trečia, kaip mes savo veiksmais galime padėti katalikųbei Lietuvoje, Lietuvos žmonėms ir lietuvių tautai apskritai?

Turbūt neklysiu teigdamas, kad šiandieninė Lietuva mums geriausiai pažįstama per asmeniškus ryšius, kuriuos palaikome, susirašinėdami su giminėmis anapus Berlyno sienos ir per apsilankymus Lietuvoje. Atrodo, kad į Lietuvą važiuojančių skaičius auga ir kad tie, kurie pajėgia, lankosi net kelis sykius. Tie, kuriems pakanka tokių asmeniškų ryšių Lietuvai pažinti, neabejotinai turi labai ribotą supratimą to, kas darosi Lietuvoje. Idomu, kad tas siauras supratimas gali būti labai skirtingas atskiriems šios grupės nariams. Pavyzdžiui, jeigu vieno išeivio dėdė yra Petras Griškevičius, o kito teta yra Nijolė Sadūnaitė ir tėdu išeiviai tik per tuos gimes supranta, kas darosi Lietuvoje, tai jiedu susitike Marquette Parko gatvė vargiai ar pajėgs susikalbėti.

Šiai pirmajai grupei daugiausia priklauso jaunesnio amžiaus žmonės, gimę ir augę išeivijoje, kurie mažai, jei išvis, skaito lietuvių spaudą. Antroje, mažesnėje grupėje vyrauja vyresnio amžiaus lietuviai, gimę nepriklausomoj Lietuvoje. Jie tebegyvena nepriklausomos Lietuvos lūkesčiais bei stalininio teroro prisiminimais. Jiems išelties taškas bet kokiose diskusijose apie dabartinę Lietuvą yra nepriklausoma Lietuva ir ypač tos nepriklausomybės pradimas. Todėl, pavyzdžiui, pagrindinė mūsų išeivijos spaudoj apie šiandieninę Lietuvą rašant negalima apsieiti be žodžio „okupuota“, lyg reiktų mums, skaitytojams, tai priminti. Todėl toji pačioji spaudoj vartojamas išreiškimas „sovietinė Lietuva“, o ne „tarybinė Lietuva“, nes pastarasis duoda lietuvišką atspalvį svetimųjų primestam režimui. Apskritai iš Lietuvos besilankančios žmonės pastebi, kad išeivijos lietuvių kalba yra toji, kuri egzistavo 1940 metais. Manau, kad tai nėra vien dėl mūsų atpingimo ar sunkių sąlygų, su kuriomis susiduria kiekviena išeivija, atskirta

susidėję rankas ir leist chaosui savavališkai plisti. Mes turim vadovaut tam vyksmui pagal sistemingą planą ir formuoti jo pasėkmes“. Taigi, lenininė kūrybos laisvė yra laisvė kūrėjui būti partijos formuojamui! Atmesdami „socialistinį realizmą“, Rytų-Vidurio Europos rašytojai atmeta ir lenininę „kūrybos laisvės“ sampratą.

Pabaigai — kuklus pasiūlymas. „Socialistinio realizmo“ savokai, teorijai ir praktikai vis sparčiau grįžtant į užmarštį, retėjantis jo gerbėjų būrelis turėtų pradėti organizuoti kokį draustinuką ar bent muziejų, kuriame būtų galima išsaugoti „socialistinio realizmo“ relikvijas ir kur nostalgijos vedini piligrimai galėtų susikaupti ir prisiminti senas, geras Stalino ir Ždanovo kūdikio, Andriejaus Visarionovičiaus Socialistinio realizmo, dienas.

Autostrada Vilnius - Kaunas.

Nuotrauka Edvardo Šulaičio

nuo tautos kamieno. Iš dalies mūsų kalba nėra šiandieninės Lietuvos kalba, kadangi dabartinė Lietuva tam tikra prasme yra svetima. Idomu klausimas, kam dabartinė Lietuva yra mažiau svetima: ar vyresniesiems, gimusiems tenai prieš karą, bet užtat prisiršusiems prie praeities prisiminimų, ar jaunimui, kitur gimusiems bei augusiems, bet savo tiesioginių patyrimų kraitę teturinių vieną Lietuvą, būtent — pokarinę Lietuvą?

Žinoma, šitoks išeivijos sudėties apibūdinimas tėra karikatūrinė apybraiža — tikroji padėtis kur kas sudėtingesnė. Pavyzdžiui, neabejoju, kad yra tokių asmenų, kurie priklauso abiem grupėm — ar tai karo metais Lietuvoje išgyvenę pensininkai, kurie pakartotinai grįžta Lietuvon gimines aplankyti, ar tai jaunimas, kuris palaiko glaudžius ryšius su giminėmis Lietuvoje, bet turi paveldėjęs iš tėvų tokį karingą nusistatymą pokarinės Lietuvos atžvilgiu, kad neįstengia jos raidos suprasti. Be to, reikia paminėti ir trečią išeivijos grupę, kuri mažiausia iš visų. Jai priklauso tie, kurie stengiasi kiek galint atidžiau sekti įvykius Lietuvoje. Tos grupės nariams dabartinis režimas yra nepriimtinas, bet jie nėra tiek prisirišę prie praeities tragiškų įvykių, kad būtų akli dabartiai ar kad jų veikla būtų suluošinta.

Kuriai grupei priklauso ateitininkai? Esu tikras, kad išeivijos skerspjuvyje rastumėm ateitininkų kiekvieno iš tų trijų grupių. Ta prasme ateitininkai yra išeivijos mikrokosmas. Tačiau, palyginus ateitininkus su išeivija apskritai, negalima abe-

joti, kad pas mus yra proporcingai daugiau trečiosios grupės narių, proporcingai mažiau pirmajai grupei priklausančių. Žmonės, kuriems mažai terūpi lietuvių kultūra bei lietuviškos vertybės, neįsijungia į specifines lietuviškas organizacijas, kaip skautai ir ateitininkai. Be to, pati ateitininkų elitinė ideologija ir inteligentiškumo principo pabrėžimas pritraukia tokius, kurie turi tam tikrą atsakomybės jausmą tautos atžvilgiu ir pasižymi savo smalsumu bei ieškojimu gilesnių atsakymų į jiems rūpimus klausimus.

Turbūt neklysiu teigdamas, kad ateitininkams vadovauja trečiosios grupės nariai. Kadangi tų asmenų supratimas dabartinės Lietuvos yra gilesnis negu kitų, pabandysiu atspėti, kaip jie suvokia dabartinę Lietuvą. Tą spėjimą grindžiu asmeniškam pažintim, intuicija, kuri paremta ateitininkų ideologijos išvadom ir ateitininkų veiklos bei pavienių ateitininkų straipsnių sekimu mūsų spaudoj. Be abejo, religinis momentas ateitininkams yra pats svarbiausias. Po jo netoli seka tautiškasumas. Ateitininkų nuomone, įvykiai, žmonės bei institucijos Lietuvoje, kurie tuos du elementus jungia, labiausiai pasitarnauja Lietuvos vystymuisi. Tuos du elementus jungia Lietuvos Katalikų Bažnyčia kaip institucija. Įvykiai, kaip Lietuvos krikščionybės 600 metų jubiliejus, turbūt atrodo 600 metų svarbesni, negu bet koks Lietuvos komunistų partijos suvažiavimas. Asmenys kaip Balyš Gajauskas mums atrodo kaip didvyriai ir esame įsitikinę, kad tokie, kaip Petras Griškevičius, ilgainiui istorijos

knygose liks nykštukais. Ateitininkų įsitikinimu, lietuvių tautos likimas yra neatskiriamas nuo Bažnyčios likimo. Jei žus viena, tai ir kita negalės ilgai egzistuoti.

Ta prasme šių metų rugpjūčio 23 d. demonstracijos Vilniuje buvo lietuvių tautai būdingos. Demonstrantai, susirinkę prie Šv. Onos bažnyčios, dainavo patriotines dainas ir giedojo religines giesmes. Demonstracijoms vadovavo Nijolė Sadūnaitė, religinė aktyvistė, už savo veiklą ryšium su Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos leidimu praleidusi 6 metus Gulage ir tremtyje. Nei Rygos, nei Talino demonstracijose nebuvo to religinio atspalvio.

Prieš dvi savaites įvykusios demonstracijos ateitininkams patvirtina sukurta vaizdą, kad katalikų tikėjimas yra svarbiausia atspara ne tik režimo peršamam materializmui ir ateizmui, bet ir kultūrinei bei lingvistinei rusifikacijai, ir kad Katalikų Bažnyčia kaip institucija yra pasipriešinimo režimui centras. Todėl, tęsiant tą logiką, Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika ir Aušra bent simboliškai yra patys svarbiausi šių dienų lietuvių tautos leidiniai.

Visiškai pritariu tai tezei, kad katalikybė su lietuvių sieja organiški ryšiai, ir kiekviena proga, lietuviams ir nelietuviams, peršu mintį apie Kronikos svarbą lietuvių tautai. Tačiau, reikia pripažinti, kad jei mes suvokiame dabartinę Lietuvą tik per mūsų tikėjimo prizmę ir tik per Bažnyčios pasipriešinimą režimui, gauname nepilną Lietuvos ir lietuvių tautos vaizdą, nes išjungiamo ne tik svarbius jos kultūrinio bei politinio gyvenimo aspektus, bet ir ignoruojame paprastą žmogaus kasdieninį gyvenimą. Už kiekvieną herojišką Sadūnaitę Lietuvoje turbūt yra 100 žmonių, kurie geriausiai atveju save laiko tik kultūriniais katalikais ir kurių gyvenimas susidaro iš kuklių laimėjimų siekimo, kaip pavyzdžiui geresnio buto įsigijimo. Turbūt yra pagrindo teigti, kad istorijos raidos Sadūnaitės svarbą lengvai atverss tų 100 žmonių įnašas, bet mūsų istorinė vizija neatleidžia mus nuo pareigos kuo pilniau ir tiksliau pažinti visą dabartinę Lietuvą. Kitaip galime susidaryti labai klaidingą tautos vaizdą ir iš to daryti blogus sprendimus.

Šiais laikais didžiausias pavojus, sekant Lietuvos įvykius, yra perdramatizuoti ir perversinti pasipriešinimo atvejus. Tačiau būkime dėkingi, kad mes iš viso turime tokią problemą. Prieš daugiau kaip 15 metų, kai aš čia važinėdavau į stovyklas bei kursus, Lietuva man tebuvo miglota pasakų šalis, o lietuvių tauta pasirodė esanti visiškai užguita, gal net prie išnykimo slenkščio stovinti. Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika bei Romas Kalanta tą baime man išsklaidė. Tikiuos, kad neseniai vykusios demonstracijos Pabal-tijų įelektrins išeivijos jaunimą, taip kaip uždegė kai kuriuos iš mano kartos, sukeliant troškimą Lietuvą geriau pažinti ir dirbti, kiek sugebama, jos naudai.

Esu girdėjęs nusiskundimų iš pačių ateitininkų, kad mūsų or-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

„Socialistinis realizmas“ • Ateitininkai išeivijoje ir dabartinė Lietuva • Nijolės Jankutės „Kelionės atvirukai“ • Česlovo Masačio eilėraščiai • Broniaus Murino paroda atidaro Čiurlionio galerijos 1987-1988 metų sezoną • Nauji leidiniai • Kultūrinės progos

Ateitininkai išėivijoje ir dabartinė Lietuva

(Atkelta iš 1 psl.)

ganizacijos nariai per silpnai supranta dabartinę Lietuvą, neišnaudoja galimybių įvertinti tai, kas ten darosi. Su truputėliu pavydo žiūrime į kitą organizaciją, kuri pastoviai laiko savo žvilgsnį nukreiptą į Lietuvą. Tai Santaros-Sviesos federacija. Manau, kad niekas neprieštaraus, jog jei nori sekti Lietuvos politinę, kultūrinę bei ekonominę raidą, skaitai *Akiračius*, ne *Ateitį*. Kodėl taip atsitiko būtų įdomi tema, kurios, deja, čia nėra laiko išsamiai nagrinėti, o tik trumpai pakomentuoti. Santariečiai turbūt geriausiai supranta dabartinės Lietuvos kultūrą, nes jie buvo pirmieji, kurie atsisakė pasitenkinti korespondenciniais ryšiais su Lietuvos žmonėmis. Ateitininkai nuo ryšių plėtimo susilaikė ir tik vėliau pradėjo sekti santariečių pavyzdžiu turbūt dėl to, kad jie iš esmės buvo labiau konservatyvūs ir, be to, pribijoję skilimo tarp narių, kuris būtų įvykęs, jei jie būtų nusprendę tapti ryšių plėtimo pradininkais.

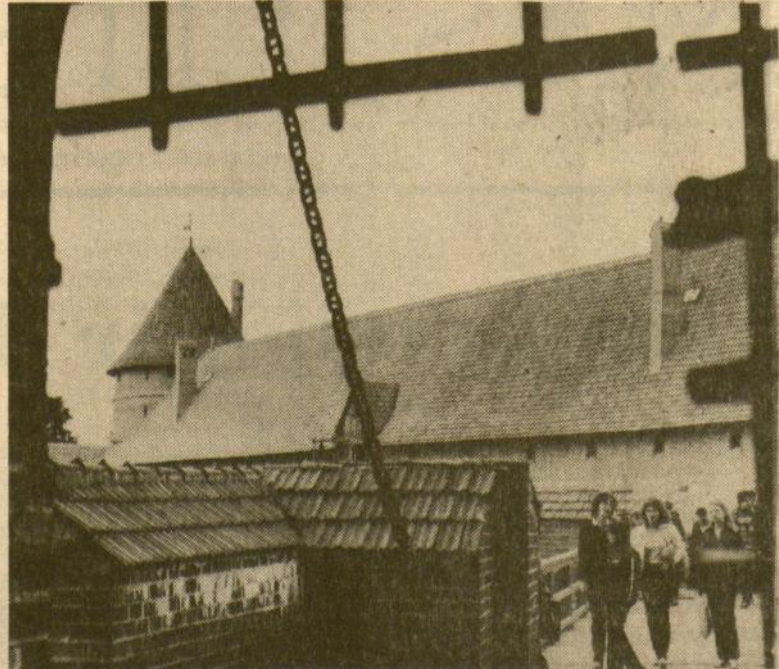
Šią santariečių rolę išėivijos gyvenime iškeliu ne šiaip sau, o kaip įvadą antrojo šios paskaitos klausimo nagrinėjimui, būtent, kokia turėtų būti mūsų rolė, siekiant pažinti dabartinę Lietuvą. Ypač svarbu mums stengtis suprasti naujosios sovietų vidinės politikos reikšmę, kad sugebėtume į tai protingai reaguoti. Neužtenka skaityti pagrindžio spaudą ar tik vieną kitą išėivijos laikraštį, norint susigaudyti apie persitvarkymo (perestroika) bei atvirumo (glasnost) politikos esmę. Be „glasnost“ rugpjūčio mėnesio demonstracijos jokių būdų nebūtų pasisėkusios ir turbūt nebūtų atėję į galvą Pabaltijo gyventojams jas bandyti. Be

naujos Gorbačiovo linijos šiandien ketvirtadalis tų lietuvių, kurie mūsų žiniomis pernai sėdėjo lageriuose ar laiką gaišino tremtyje, dabar nebūtų namuose, sugrižę pas savo šeimas. Ką visa tai reiškia?

Ieškant atsakymo į tokį klausimą ir į jį panašius, reikia laikytis auksinio vidurio — nenukrypti tik į vieno siauro Lietuvos gyvenimo aspekto pažinimą, bet tuo pačiu nebandyti išsamiai gillinti ir visus jo aspektus, nes tai privestų prie jėgų išblaškymo. Siekiant to auksinio vidurio, ateitininkams kaip organizacijai nedera stengtis dubliuoti santariečių rolės. Ir tam nėra reikalo. Mūsų išėivija tapo pakankamai lanksti ir tolerantiška, kad individualiai galime viens į kitą stovyklą važinėti, pasisemti tai kas įdomu ir vertinga. Be to, mums prieš akis stovi itin svarbūs uždaviniai, kurių atlikimui kaip tik ateitininkai geriausiai tikti.

Ateitininkų dėmesio centre turėtų būti jų tradicinė rolė — gerai pažinti Lietuvos Bažnyčią ir Lietuvos tikinčiųjų padėtį. Tenka suabejoti tačiau, ar ateitininkai tą savo rolę rimtai vykdo. Pavyzdžiui, kiek iš mūsų nuolat skaito *Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką*? Nematyti mūsų spaudoj to pagrindžio medžiagos analizės. Sujudam tik, kai kas nors iš kitos stovyklos ima ir pakritikuoja *Kroniką*. O man atrodo, kad tikrąją pagarbą atiduodam *Kronikos* autoriams, kai jų mintis ne tik perskaitom, bet ir permastom, siekdami atskirti grūdus nuo pelų ir per tą procesą daryti išvadas. Jeigu mes nesiekiame gilesnio katalikybės padėties pažinimo, tai mes mažai ką gero galime padaryti Lietuvos katalikų atžvilgiu.

Ateitininkai Lietuvos katali-

Senųjų Trakų pilies vaizdelis 1985 metų vasarą.

Nuotrauka Edvardo Šulaičio Ar „persitvarkius“ bus leista Lietuvoje viešai švęsti Rugsėjo aštuntąją?

kams galėtų labai labai daug padaryti. Tik mūsų organizacijai reikia atgauti tą entuziazmą, kurį jos nariai nepriklausomoje Lietuvoj kadaise turėjo. Susidaro įspūdis, kad išėivijos ateitininkai savo svarbiausią veiklos išraišką laiko ideologijos išlaikymą ir perdavimą naujai kartai. Tokia kryptis, mano nuomone, ilgai nei veda į organizacijos stagnaciją ir net į pražūtį. Nors ateitininkų ideologija skelbia savo narių nuolatinį atsinaujinimą, iš šalies žiūrint nematau požymių, kad pati organizacija atsinaujintu, prisitaikytų prie besikeičiančių sąlygų. Iš Lietuvos atsivežta Šalkauskio ir Dovydaičio filosofija tebėra puoselėjama iki šių dienų. Tačiau tos krikščioniškos humanistinės filosofijos išdavos, kaip, pavyzdžiui, Juozo Keliuočio *Naujoji Romuva* ar Mykolo Krupavičiaus žemės reforma, kuri

užtikrino tautos paramą beatsitatančiai Lietuvos valstybei, atrodė, jau rado silpną atgarsį išėivijoje. Iš mano praleistų dienų moksleivių bei studentų ateitininkų stovyklose atmintyje liko Šalkauskio filosofiniai samprotavimai, o ne Krupavičiaus aktyvizmo pavyzdys. Užtat ir darau išvadą, kad religinių, kultūrinių ir, tam tikra prasme, net politinių avangardu Lietuvoje buvęs ateitininkų judėjimas išėivijoje tapo konservatyvi religinė jaunimo auklėjimo organizacija, kurios tikslas yra ugdyti elitą išėivijai, bet ne pačiai organizacijai, vadovauti.

Iš dalies tokia metamorfozė buvo tiesiog neišvengiama dėl karo bei tremties sukurių ir laiko tėkmės. Tačiau kai kas galėjo ir gali būti kitaip. Pavyzdžiui, ateitininkai galėjo ugdyti vadus, kurie baigę mokslus būtų pasi-

likę savo kieme, užuot nueję kitoms organizacijoms vadovauti. Tie vadai kitur išėjo, nes jie nematė konkrečių uždavinių, kuriems jie galėtų skirti savo talentus. O jie tų uždavinių nerado, nes pačios organizacijos veiklos barai buvo siaurai apibrėžti. Kiekvienas savaip stengiasi Dievą pažinti, būti arti Jo, ir ne visi pajėgiam būti filosofais ar net filosofija giliai suprasti. Vieni meldžiasi susimąstydami ir siekdami mistinio Kristaus, kitiems lengviau melstis per savo konkrečius veiksmus, per savo gyvenimo pavyzdį. Ateitininkai neatstūmė nei vieno, nei kito. Tačiau, ar kas galime abejoti, kad ateitininkijos dirva buvo ir tebėra palankesnė religiniams filosofams ir jų pasekėjams, ir mažiau religiniams aktyvistams ar pragmatikams, ar kaip juos bevardintume? Tai sakydams ne-siūlau sumažinti Šalkauskio, Dovydaičio, Girniaus ir Maceinos svarbą mūsų organizacijai, nes be jų ateitininkai netektų savo identiteto, savo unikalumo. Tačiau, ar ne truputį keista, kad ateitininkijos panteone visi herojai yra filosofai?

Esu anksčiau ateitininkams kalbėjęs apie prieš dvidešimt su viršum metų vykusius debatus ateitininkų tarpe, kurių pavadinimas buvo „Dainava ar Alabama“. Nors dar buvau per jaunas tuose debatuose dalyvaavti, šiek tiek teko apie juos skaityti. Tos diskusijos ateitininkų tarpe vyko tuomet, kai Jungtinės Amerikos Valstybėse buvo kovojama dėl juodosios rasės narių pilnų civilinių teisių užtikrinimo. Kai kuriems ateitininkams atrodė, kad jų ideologijos įgyvendinimas juos įpareigoja keliauti vasaros metu į Alabamos valstiją dalyvauti demonstracijose už negrų pilnų įpilietinimą. Kitų ateitininkų manymu, toks veiksmas būtų neprotingas, nes Alabamon vykstantiems tektų

atsižadėti kai kurios lietuviškos veiklos. Pagal jų samprotavimą, neužtektų laiko ir viena, ir kita daryti. Todėl reikėtų pasirinkti tarp Dainavos ir Alabamos. Dainavos šalininkams atrodė, kad kiti gali kovoti už juodosios rasės teises, bet lietuviams trūksta žmonių, kurie apgintų Lietuvos reikalus.

Ir Dainavos, ir Alabamos šalininkai savo užimtom pozicijom ginti turėjo stiprių argumentų. Mane šie debatai dar ir šiandien domina ne tiek dėl pačių argumentų, kiek dėl to, kam jie atstovavo. Pirma, tai bent man atrodė kaip vienos pusės bandymas pereiti iš teorijos į praktiką, sugrąžinti ateitininkijos aktyvizmo dvasią iš nepriklausomybės laiku, pritaikant organizacijos veiklą prie naujų gyvenimo sąlygų. Antra, tais debatais buvo stengiamasi susidoroti su amžina diasporų problema — iki kurio laipsnio reikia priklausyti gyvenamojo krašto visuomenei, iki kurio taško likti tėvynės sūnum ar dukra.

Šiandien vėl turime pasirinkimą. Jis yra tas pats, koks buvo prieš maždaug 15 metų, nuo to laiko, kai laisvėje gyvenantys žmonių aktyvizmo pokarinės Lietuvos tam tikras tautinis bei religinis atgimimas. Nors tą pasirinkimą jau ilgai turime, bet daugumas sąmoningai ar nesisąmoningai jo vengiame. Jis skiriasi nuo Dainavos-Alabamos pasirinkimo tuo, kad nepaisant, kurį kelią pasirenkam, Lietuva ir lietuvių tauta lieka galutiniu tikslu.

Tą pasirinkimą pavadinčiau Dainava-Chautauqua, nors jį būtų galima pavadinti Dainava-New Yorku ar Dainava-Washingtonu ar panašiai. Chautauqua yra kurortinis miestelis New Yorko valstijos vakaruose, netoli Pensylvanijos ribos. Jame yra įsigalėjusi tradicija viešai nag-

rinėti įvairius aktualius klausimus politikos, ekonomijos, literatūros, tarptautinių santykių, griežtųjų mokslų bei religijos srityse. Chautauqua lietuviams išėiviams tapo įsidėmėtina vieta, kai buvo nutarta tenai 1985 metais praversti pirmą sovietų-amerikiečių konferenciją apie tarpusavio santykius. Toje konferencijoje dalyvavo kultūrininkai bei politiniai vadai. Iš amerikiečių pusės galėjo laisvai dalyvauti ir paprasta publika, jei tik užsimokėjo už įėjimo bilietą.

Pernai konferencija vyko Latvijos Jūrmalos mieste ir šįmet sugrįžo į Chautauqua. Šių metų konferencijon suvažijo maždaug 250 sovietų. Iš mūsų pusės Chautauquoj buvo daugiau negu dvidešimt išėivijos latvių ir saulelė išėivijos lietuvių. Per diskusijas, kuriose dalyvavo iki 5,000 žmonių, pabaltiečiai išėiviai turėjo progą kelti jiems rūpinimus klausimus, kaip Pabaltijo valstybių inkorporavimą į Sovietų Sąjungą, rugpjūčio 23 d. demonstracijas Vilniuj, Rygoj ir Taline, popiežiaus neįsileidimą į Lietuvą, žmogaus teisių veikėjus Pabaltijy ir panašiai. Diskusijas didžioje salėje filmavo CNN ir PBS televizijos tinklai ir jos buvo sekamos pagrindinių Amerikos laikraščių kaip *New York Times* ir *Washington Post*.

Chautauqua reikšminga tuo, kad buvo akivaizdus pavyzdys, kaip lietuvių gali išeiti iš savo rato ir skleisti savo rūpesčius nelietuviams amerikiečiams bei sovietams. Tai buvo proga ne tik kitus painformuoti, bet ir turėti šokių tokį poveikį konferencijos tonui, kad eilinis amerikietis, konferenciją stebėjęs iš sėdynės Chautauquos amfiteatre ar per televizijos ekraną namuose, nebūtų linkęs daryti tas pačias išvadas, apie sovietus, kokias šios paskaitos pradžioje cituojama Helen Caldwell darė apie Michail- (Nukelta į 3 psl.)

Nijolė Jankutė

Kelonės atvirukai

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Via del Sole

— Autostrada du. Sole, saulės kelias, eina iki Italijos bato galo, — aiškina Gabriella, mūsų ekskursijos vadovė. Jos balsas žemas, pakimęs, anglų kalba be priekaišto. Jos plaukai ilgi, kaštoniniai, o akys rudos ir linksmos.

— Neįsivaizduojat, kiek aš suvalgau pastos, — juokėsi ji, kai kalbėjomes apie itališką maistą. Iš tikrųjų neįsivaizduojam, nes „pasta“ nepaliko jokių neigiamų žymių dailiai Gabriellos figūrai.

Važiuojam Cossaria apylinkių laukais: namukai raudonom čerpem dengti, rausvai tinkuoti. Langai be stiklų, tik su langinėmis nuo saulės. Nereikia čia sandarumo: čia nėra čikagiškių žiemų... Abipus kelio vynuogynai, ir vynuogynai, grakščios skėtinės pušys ir Apeninų kalnai, dantyti lyg dinosauro stuburas.

— Cossaria — vyno ir gražių moterų kraštas, — sako Gabriella. O aš įsivaizduoju jas, sirpstancias kaip vynuoges šitose Apeninų pašlaitėse, aksominiais veidais ir karštom akim.

Pravažiuojam

Monte Casino

Viršukalnė boluoja Švento Benedikto vienuolynas, XVI a. pagarsėjęs didžiausia to meto biblioteka Europoj. Tačiau šio kalno vardas labiausiai primena vėlyvą istoriją. Čia, jo papėdėje, šiuose vynuogynuose, Antrojo pasaulinio karo metu įvyko garsusis aliantų-vokiečių mūšis, paguldęs 35 tūkstančius kareivių ir išgriovęs visą apylinkę.

Po 43 metų nebėra nė ženklo, kas čia įvyko. Šv. Benedikto vienuolynas atstatytas pagal senus planus, ir net jo meno turtai sugrąžinti (juos patys vokiečiai buvo išgabėję apsaugai). Tačiau nebegrįž žuvusieji; niekas nebeatstatys sugriautų gyvenimų, neatlygins už mirties baimę, žaizdų ir širdžių skausmą. Tik —

*Kaip išklydę daug vėlės
Ugniaspalvės aguonėlės*

(Kazys Binkis)

tebešvyluoja šiltam vėjely, kaip ir tada, kaip visada...

NEAPOLIS

Pamatyk ir mirk! — garsus posakis apie šį miestą. Visi mūsų autobuse norim pamatyti, bet mirti — nei vienas.

Nepasakyčiau, kad tokio drastiško susižavėjimo Neapolis vertas. Pusanatro milijono didmiestis nebeišlaiko bukoliško grožio. Gatvių kamšatis didesnė, negu Chicagoj grįžtant iš darbų. Šalmuoti motociklistai grūdasi iš vienos kelio linijos į kitą, čia užšokdami, čia nušokdami nuo šaligatvių. Automobilų signalai triūbija, dūduoja, raliuoja.

— Kaip pastebėjote, neapoliečių automobilio svarbiausia dalis yra — signalas, — juokauja Gabriella, — o judėjimo šviesos čia pakabintos tik dėl gražumo!

Tangentiale kelias narsto pro tunelius kaip diržas pro ašas. Neapolis kalnuotas. Namų balkonuose žydi gėlės ir plevėsuoja skalbiniai — tarptautinės vėliavos — anot Gabriellos, o tvoros ir sienos nulipintos tūkstančiais skelbimų: politikuoja „Il populo non vota Lotta“, vilioja spalvingi „A tutta frutta“ ledai, o geltonas katinas, išsiplėtojęs ant radiatoriaus, skelbia šildymo dujas — „tutto il calore per la tua casa — Metano“.

Pravažiuojam legendarinės Neapolio įkūrėjos, sirenos Parthenopeos statulą. Jos grakščią nuogybę dengia melsva miesto vėliava.

— Neapolis galų gale laimėjo futbolo rungtynes, — paaiškina Gabriella.

Suprantama, tokia proga ir deivė turėjo lojaliai pasipuosti.

„Hydrofoil“ laivas plaukia, geriau sakant, sklendžia vandens paviršium 40 mylių į valandą. Keliaujam į Capri. Ant denio vėjas rauna plaukus ir bangu žiūrėti į žalsvą kaskadom griūvančią vandens pravėžą. Bet iš toliau ir Neapolis pagražėja: balti namai nusagstę

kalnų šlaitus ir grakštų įlankos pusratį, o tolumoj pro balzganą rūką dunkso Vezuvijus kaip gerai nupenėto kupranugario dviguba kupra.

— O Neapoli, kas tave matė
Prieš akis sielos
Sau rojų statė!

— užtraukia gražiabalsė bendrakeleivė iš New Yorko. Sena itališka dainelė, blogas lietuviškas vertimas, bet šiam momentui tinka, kaip Šabaniasukas šokių salei.

CAPRI

Tai viena iš keturių Neapolio įlankos salų, kurios populiarumas į nežinią nustūmė kitas tris. Kas girdejo apie Ischia, Neridą ar Proccidą? Bet Capri? Ak, romantiškoji Capri, hibiskų žieduose! Baltų vilų, žydrų paplūdimių, Mėlynosios grotos Capri! Tai populiarieji įvaizdžiai. O mane tas žodis akies mirksniu nukelia į Luebecko lietuvių gimnaziją, į senas raudonų plytų kareivines, kur po pamokų susispietę, dainuodavom naują, nuo karo baisenybių visiškai atsieta, todėl taip populiarų šlagerį —

*Wenn bei Capri die rote Sonne
Ins Meer versinkt...
Und vom Boot zu Boot
Das alte Lied verklingt —
Bella bella bella Marie,
Vergiss mich nie!*

Iš miglos išnyra Capri — akmeninis milžino balnas. Jo įlinkime lyg cukraus gabaliukai pažerti miestelio namai. „Balno“ rage, uolos viršūnėj boluoja Villa Jovis — Jupiterio šventyklos griuvėsiai; priešingoj pusėj — Anacapri, rašytojo Axel Munthe numylėta, nepamirštamai aprašyta, antroji tėvynė.

Capri uolų statusas ir aukštumas pasirodo savo baugioj didybėj, kai įplaukiam į Marina Grande uostą.

— Allors! Allors! — šaukia Gabriella, — pirmučiausia keliaujam į Grotta Azzurra! — Tuku-tuku-tuku, — tuksena medinio sunkaus luoto senoviškas motorukas. Luotą varuoja juodai įdejęs, basas, garbanotas italas, o mes, ankštai susiglaudę, tupim ant suolų. Saulės akiniai ant nosių, foto aparatai paruošty. Tuku-tuku-tuku — į Grotta Azzurra!

Kelonė — geriausias laikas ne tik susipažinti, bet ir pažinti žmones. Kiekviena ekskursija — marga tipų galerija. Keliauja susiraukę ir linksmi, kantrūs ir nekantrūs; keliauja tie, kurie domisi lankomais kraštais ir kurie niekuo nesidomi; tie, kurie lanko muziejus ir kurie lanko krautuves. Įdomiausia tačiau stebėti bendrakeleivius, kurie iš viso keliaut nemėgsta, o keliauja, nes „visi taip daro“. Juos erzina svetimos kalbos, pykdo nesuprantami užrašai, nervina ne toks pataravimas, kaip namie; jie tuoj pat pasigenda amerikietiškojo „hamburgerio“, skundžiasi, jei viešbučio kambaryje neveikia televizijos aparatas; žodžiu, svetur jiems „saulė ne taip šviečia ir vėjas ne taip pučia“. Geriausia išeiti jiems būtų — pasilikti namčiuose. Kiek jie sutauptų nervų sau ir savo bendrakeleiviams!

Pompėja, Casa dei Vetti — Amūrų freska.

Tuku-tuku-tuku — tuksena mūsų luotas stacių uolų pakrante. Uolos nusagstytos melsvų gėlyčių kuokštelėmis tartum elegantiškomis pamergių puokštėmis. Negaliu atsistebėti, kaip jos auga tiesiai iš uolos. Kaip

ir tos baltos vilos ant svaiginančių skardžių!

Turbūt, be Cezario Tiberijaus, čia praleidusio atsiskyrėlišką senatvę, nutrūktgalvis svajotojas Axel Munthe pasistatė čia savo San Michele pirmasis. Matau ją baltą, kabėtę kabantią ant svaigaus skardžio, pasiekiamą senaisiais fenikiečių laiptais — 700 pakopų!

Praplaukiam pro siaurus, akmeniuotus Capri paplūdimius. Nėra čia mums įprasto balto smėlio platybų. Nepasikepinsi ant akmenų išsitiesęs, todėl čia tiek daug gulimųjų kėdžių, pridengtų margais saulės skėčiais. Poilsiautojai puškinasi žalsvai melsvam Tirenijos vandenį. Paneriu rankas per luoto kraštą. Vanduo šiltutėlis.

— Maudytis! Maudytis! Kur mano trusukai?! — linksmai šaukia vienas iš mūsų „suns hine boys“. Mes turim juos du — nepalaužiamai puikios nuotaikos, skardžių balsų, linksmy juokų, daug keliauvusių ir viską žinančių viengungius. Jie „susikalba“ visokiomis kalbomis, jie prajuokina susiraukusius ir prižadina snaudžiančius.

Deja, maudytis nei „suns hine boys“, nei mes visi kiti negalim. Mažai laiko. Ir „trusikų“ iš Chicagos neatsivežėm.

Tuku-tuku-tuku tolyn Capri pakrantėmis. Per tūkstantmečius Tirenijos bangų mūša išgraužė jose kyles, plyšius, mažas ir dideles olas. Senovėje čia turėjo būt patogi priebėga jūrų plėšikams.

O kaip atrodys Mėlynoji grotą? Ar taip, kaip mintyse ją įsivaizduoju? Man patinka šis žaidimas — palyginti tikrąjį vietovės vaizdą su įsivaizduotu. Dažniausiai skirtumas milžiniškas. Bet Mėlynoji grotą, maloniam nustebimui, atitiko 90%.

Mėlynoji grotą

Netoli grotos — kamšatis. Gal pusšimtis tokių luotų, kaip mūsų, laukia eilės išsodint savo keleivius į dar mažesnius irklinius laivukus, kurie tik po viena įplukdomi groton. Mes tuksenam tai pirmyn, tai atgal, laukdami savo eilės.

— Kodėl mes čia gaisstame? — nerimsta viena ponija, — kodėl pirmyn ir atgal? Man nepatogu sėdėti, saulė į akis ir kojos nutirpo. Per ankšta. O dar įsigrūdė, matai, — skersakiuoja ji į šalia sėdinčiąją. Toji, pritūpusi ant paties suolo kraščiuko, apkaltinta be kaltės, mandagiai tyli.

Be abejo, nekantrioji ponija priklauso namišedų kategorijai. Kas privertė ją taip „nepatogiai“ keliauti?

Ateitininkai išeivijoje ir dabartinė Lietuva

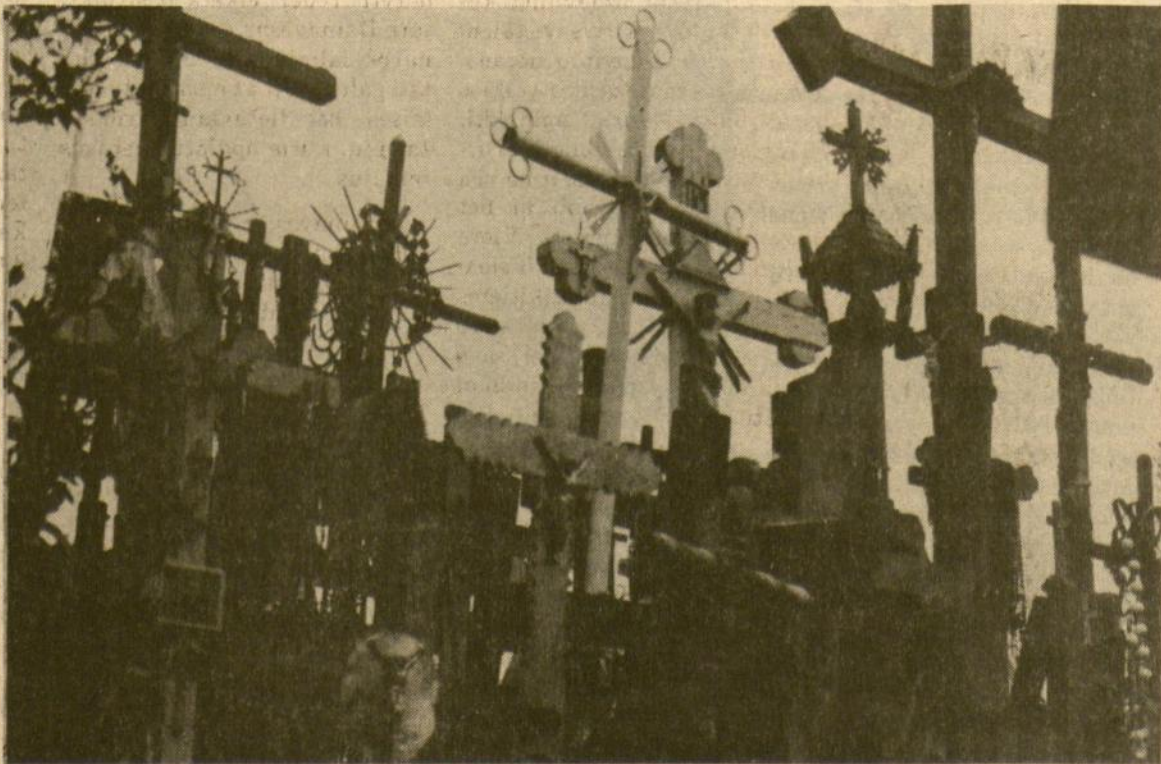
(Atkelta iš 2 psl.)

lą Gorbačiovą ir jo valdžią.

Taipogi buvo galimybė mums patiems išbandyti „glasnost“ ribas, patirti, kas sovietų nusistatyme yra pasikeitę, kas ne. Pavyzdžiui patyrėme, kad nors sovietų atsakymai į mūsų teikiamus klausimus apie žmogaus teises bei nepriklausomybę liko maždaug tie patys, kokie buvo prieš „glasnost“, jau dabar kai kada salėse buvo girdėti vieši prisipažinimai, kad praeityje buvo padaryta klaidų ir kad stengiamasi jas atitaisyti. Be to, kai ką pasakė ir pats faktas, kad Vilniaus miesto Deputatų tarybos vykdomojo komiteto pirmojo ninko pavaduotoja (t.y. mero pavaduotoja) Chautauquoj sutiko duoti interviu Amerikos Balso lietuvių skyriaus korespondentei.

Tad Chautauqua yra simbolis, kaip mes, išeivijos lietuviai, galime ir turime išeiti iš savo siauro rato ir ramiai apaštalauti. Tačiau, be Dainavos auklėjimo, nebūtų buvę įmanoma mums daryti tai, ką darėme Chautauquoje. Chautauquoje konkrečiai įgyvendinom tas katalikiškas ir tautines vertybes, kurios mums buvo skiepiamos Dainavoj. Apsilankymas Chautauquoj nereikia, kad Dainavon negalima ar nenaudinga grįžti. Anaip tol, kelias iš Chautauquos veda į Dainavą ir atvirkščiai.

Ligi šiol iš to Dainavos-Chautauquos dueto ateitininkai ir išeivija bendrai renkasi arba tik Dainavą, arba tik Chautauką, bet jei pastarąją, tai jau be jokio ryšio su lietuvių. Trumpas atsakymas į šios paskaitos trečiąjį klausimą, būtent kaip mes savo veiksmais galime padėti katalikybei Lietuvoj, Lietuvos žmonių ir lietuvių tautai apskritai, yra, kad mums reikia Dainavą su

Vaidas iš Kryžių kalno Lietuvoje

Chautauqua derinti. Atrodo, kad ateitininkai esame linke vengti apaštalavimo tarp nelietuvių, prie tos veiklos prisegdami „politikos“ epiteta.

Tiems, kurie purtosi tokios veiklos, kurie mano, kad įnaini netinkama ateitininkam, kaip organizacijai, primenu anksčiau cituotą kunigo Tamkevičiaus testamentą. Anot jo, kova už Bažnyčios laisvę ir pagrindines žmogaus teises nesanti politika, o „mūsų visų gyvybinis reikalas“. Jei tai politika, jis tęsia, „tai Bažnyčios politika. Popiežiaus politika“. Kunigo pareiškimas, nukreiptas į Lietuvos gyventojus, tinka ir ateitininkams išeivijoje.

Atrodo, kad kunigo Tamkevičiaus žodžiai yra bandymas padrasinti tuos Lietuvos gyventojus, kurie žodį „politika“ sieja su negarbinga ar jiems pavojinga

veikla. Išeiviams tas žodis neišaukia tokios didelės baimės jausmo. Tačiau kai kas čia ją įsivaizduoja kaip negarbingą žaidimą, kurį turto ir jėgos siekiantys asmenys bei grupės tarpusavyje lošia. Iš tikrųjų politikos pradinė prasmė yra vieno žmogaus santykiai su kitu. Pati politika yra neutralus dalykas. Jos vykdytojai yra tie, kurie sprendžia, ar ji bus pozityvi, ar destruktivi. Politikos nebuvimas, tačiau, nėra neutralus dalykas. Jis yra nenormalumo požymis. Drįstu tvirtinti, kad faktas, jog mes lietuviai politikuoju, tai yra santykiu su tikslu, tiktai tarpusavyje, bandome tik viens kitą įtikinti įvairiais klausimais, bet vengiame panašaus dialogo ieškoti su nelietuviais, yra nesveikas reiškinys.

Konkrečiai aš siūlau, kad mes sąmoningai ieškotume būdų

apaštalauti, kad mes būtume kaip tas kunigas, kuris pamokslą taiko ne arti sėdinčiam chorui, o tam vyrui paskutiniame bažnyčios suolo, kurį žmona turėjo atsimpti į Mišias. Kadangi esame religinė organizacija, apaštalaukime religiniais klausimais. Siūlau tris projektus, kurių kiekvieno galutinis tikslas yra religinės laisvės puoselėjimas Lietuvoj.

Pirmojo projekto pamatus sudaro Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika. Ateitininkų sąjūdis turėtų sukurti ilgalaikį planą kaip Kronikos žinias bei jos bendrą reikšmę išamontinti visų pirma Amerikos bei Kanados katalikų bendruomenėse ir vėliau plačiau į tuos kraštus publikai. Iš asmeniškos patirties galiu tvirtinti, kad amerikiečius (Nukelta į 4 psl.)

SUGRIŽTAME

Gimtų laukų Rūpintojėli Kristau,
Malda tėvynės ilgesį nudažę,
Į praeities stebuklą vėl sugrižtam
Tarp Romos katedros vaškių vitražų.

Vėl krikštą ateities viltim kartojam,
Kad jo stebuklas mums kasdien liepsnotų,
Kaip degė jis gimtų laukų artojams
Džiaugsmų dainoj ir jų kančios Golgotoj.

Sugrižtam vėl į Tavo atpirkimą,
Prieš šimtmečius Tėvynei dovanotą,
Kad mūsų metai vėl atgimę
Hosanom ateitį Tau vėl giedotų.

Sugrižtame, kad Tu Rūpintojėliu
Rymotum mūsų ilgesio svajonėję,
Kad tėviškę vėl laisvę prisikėlus
Dėkotų už aušras Dangaus malonei.

Roma, 1987.6.27

IEŠKOJAU AIDO

Lėktuvo užesiu
Ir svaigstančios minties tylėjimu
Skridau ieškot akmens,
Kuriam mažų širdžių ugnim
Liepsnojo tavo meilės, o Marija,
Neišmatuojamas stebuklas.

Lipau tikėjimo ir akmenų skeveldrom,
Kad atsigerčiau nuskambėjusio
stebuklo aidą.

Radau tik akmenį —
Nei garso, nei atšvaitės —
Tik tūkstančio širdžių plakimą.

Dabar aš vynu apsvaigintas,
Lašėjusiu iš susirinkusių maldos,
Parnešiu neišgertą aidą į namus
Ir, jį supylęs kristaliniu vazon,
Įmerkiau žydinčią tikėjimo ramunę,
Kad vakaro šešėlyje
Ir rytmečio spindėjime
Man burtų tavo meilę, o Marija!

Medjugorje, 1987.6.23

PASITINKAME TAVE

Atskleidę uždangą Bazilikos altoriuje
Mes pasitinkame tavę, palaimintasai Jurgi,
Sugrižtantį iš mūsų trumpo laisvės sapno,
Iš Vilniaus katedros ir tėviškės laukų,
Aukos ir meilės taurę
Mums nešantį vilties paguodą.

Palaimintas tu ateini iš praeities ir iš anapus
Sava malda užtarti mūsų dalį
Trumpam saulėlydžių ir rytmečių bangavime
Ir laimės pažadą
Anapus dūžtančio buvimo.

Tu ateini mums užrašyti ateitį
Šviesiom vilties raidėm,
Kad laisvė vėl lapos žydės Tėvyneje
Dainuojančiais pavasariais
Ir amžinojo gėrio neužgesnanti ugnim,
Palaimintasai Jurgi!

Vatikanas, 1987.6.28

ATRANDU VIS TAVE

Iš erdvių, iš Buvimo ir Žodžio,
Iš lašelio rasos ir agunos žiedu,
Man tikėjimo mįslę parodęs,
Ateini su viltim ir su meile kartu.

Aš matau, Tu esi tarp žvaigždynų,
Tarp sapnų ir gyvenimo dulkių širdy,
Tu tarp laimės mirazų auksinių
Ir uždustančio skausmo naštoj Tu esi.

Atrandu Tavo meilės stebuklą
Ir mirty, ir svajonių tvanę,
Paauksuotam altoriuj ir smuklę
Atrandu... Dieve, Tu, juk, randi vis mane!

Sutrupėjusias mano sekundes
Ir paklydusią mintį laikai Tu delne.
Iš Tavo mano maldos ir skundas...
O man rodos, kad aš atrandu vis Tave...

Viena, 1987.7.16

Galų gale mes penkiese jau mažajam laivuke. Dugne išsitiesę gulim kaip silkės.

— Allors! Jaunas dailus irkluojujas prisiriia prie žemos žiojėjančios angos ir, pagriebęs viršų ištiestą grandinę, įtraukia mus vidun.

Prieblanda. Ola didžiulė, aukšta. Vėl galim atsisėsti. Gilumoj vanduo juodas, bet netoli angos jis, neturiu žodžių apsaityti, neįtikėtino, neįsivaizduojamo žydrumo. Ne, vanduo ne tik žydras, jis šviečia. Rodos, olos dugne degtų užburta šaltoji ugnis. Panardinu rankas. Štai ir jos žydras ir šviečia! Jaučiuosi lyg Aelita — mėlynoji Marso būtybė, vaikystėje skaitytos pasakos herojė.

— Santa Lucia! Santa Lucia! — užtraukia mūsų irklininkas.

— Gamta stebuklus
Lyg rasą lyja
O juos globoja
Santa Liucija!

— mudvi su drauge pritariam jam lietuviškai.

Aidas blaškosi olos skliautuose, o aš taškau vandenį. Kiekvienas lašas, kiekvienas purslas — žydra žarija. Kur ji nukrenta, ten užsidega tamsusis vandens plotas. Greit viskas aplink mane dega žydra ugnim...
O Santa Lucia!

SORRENTO

Lengvos bangos tyliai tyliai
Kažką šnara paslaptingai...

O sugrižk! Sugrižk
Prie jūros kranto,
Sugrišk namo į gimtąjį Sorrento.

Stebiuosi, kiek Lietuvoj būta populiarių itališkų dainelių. Keliaujant po šias gražias vietas, vienas po kito ima ausyse skambėti tie vaikystėje girdėti romansiukai.

Paliekam Capri su artėjančia audra. Ir bangos jau nebe „lengvos“ ir nebe „tylios“. Juodi debesys smaigsto žaibus ir baltus Villa Jovis griuvėsius. Galbūt pats Jupiteris atvyko prisimint „senus gerus laikus“, kai Capri buvo jo ir vienišo Tiberijaus valdžioje.

Į Sorrento plaukiam senu gremėzdišku laivu. Jo dusulingi motorai toli gražu ne „hydrofoil“ mašinerija. Greit mus pasiveja audra, ir visi nuo denio sulendame vidun.
Bet mūsų „sunshine boys“ nerimsta vidu-

je. Jie išeina audrą stebėti laivo smaigalyje. Ir čia įvyksta nelaimė. Nežinia, ar Neptūnas, ar Jupiteris supykę, bet vėjo gūsiai trenkia duris vienam iš „sunshine boys“ ir ranką. Pažiūrėję stiklai, nutiško kraujas. Alkūnė gerokai suraizyta. Mūsų linksma nuotaika apniuko, bet ne sužeistoj. Jis juokavo, kaip juokavęs, skaičiuodamas chirurgines siūles, kuriomis jam alkūnę susiuvė Sorrento ligoninėje.

Nežinojau, kad Sorrento yra nedidelis pusiasalis, nusodintas apelsinų sodais ir nusagstytas „atvirukiniais“ miesteliais: Sorrento, Piano Sorrento, Meta, Santanello. Sorrente pravažiuojam spalvingą Piazza St. Antonio. Visur čia skamba Antano vardas. Šis šventasis yra didžiai mylimas pusiasalio bei aplinkinių salų patronas, neprilygstamas stebukladaris, nes anot Axel Munthe aprašytojo kaimiečio Nicola, Sant' Antonio „didesnis“ už Jėzų, nes kiek gi stebuklų tepadarė Gesu Cristo?

Už Piazza Tasso (garsus XVI a. poetas Torquato Tasso čia gyveno) sustojam inkrustuotų baldų dirbtuvėje, Notturmo Intarsio. Sunku įsivaizduoti, kokių „medinių stebuklų“ čia prigaminta! Nuo skambančių dėžučių iki didžiulių komodų; nuo šachmatų ir kokteilinių staliukų iki prašmatnių valgomųjų stalų ir laibakojų kėdžių. Kiekvienam blizgančiam paviršiui, tartum po ledu įšalę, žydi margos gėlės, raizgosi pasakiška augmenija ir geometrinės figūros. Inkrustuotų baldų mėgėjams čia tikras rojus. Ne vienas mano bendrakeleivis perka ką nors iš šitų gražumynų. Laimingi Notturmo Intarsio pardavėjai rašo sąskaitas ir adresus: dailiosios prekės bus pasiųstos į Ameriką.

Vezuvijaus karalystė

Saulė rieda vakarop, ir mūsų autobusas rieda žemyn link Neapolio nuostabaus grožio pakrante. Šnekioji Gabriella vardią vieną „atvirukinį“ miestelį po kito. Visur palmės, kaskadam žydinčios buganvilės, hibiskai, petunijos, pelargonijos.

Vakaro saulėj Tirenijos jūra rami, bronzinė. Vienam pakrašty, netoli kelio kyšo miniatiūrinė salelė su dviem miniatiūrinių palmėm. Ten išsiretka šiaip taip galėtų gal vienas, o gal du žmonės.

— Tai mano sala, — juokauja Gabriella, — ten aš praleidžiu savo atostogas, stebėdama saulėlydžius ir nešiodama „trikini“. Ar žinot, kas yra „trikini“?

Ne, mes žinom tik bikini.

— „Trikini“, — šelmiškai šypsodama sako

Gabriella, — tai saulės skrybėlė, saulės akiniai ir sandalai!

Visi juokiamės, o vyrai vienbalsiai užgirta tokį vėšų „apdarą“.

Tolumoj vis labiau ryškėja pilki Vezuvijaus kontūrai.

— Čia žemės drebėjimų kraštas ir Vezuvijaus karalystė, — aiškina Gabriella, — daugelis šių miestelių buvo ne kartą sugriauti. Štai Castellamarre di Stabia — visai neseniai — 1980 metais. Vezuvijus nemiega: nuo 79 m. iki 1944 m. jis buvo išsiveržęs 80 kartų.

Pravažiuojam atstatytą Castellamarre di Stabia. Kelio ženklai rodo į Thermae Stabiani, nuo prieškristinių laikų garsius gydomuosius šaltinius.

Stabia, Herkulanus, Pompėja — miestai, kurie pagarsėjo visam pasauliui tada, kai išnyko nuo žemės veido. Tartum žmonės, susilaukę garbės po mirties.

POMPĖJA

Pirmąkart čia lankausi, bet jau daug metų pažįstu tavę, Pompėja. Gaila, nepamenu vardo to autoriaus, kuris tavę ir tavo žlugimą taip vaizdžiai aprašė, kad nuo pradžios mokyklos iki dabar negaliu pamiršti.

Pompėjos griuvėsiai — Apolono šventykla.

Turbūt būtum pasipiktinusi, puošnioji didžiaake matrona Procula, žvelgianti į mane iš Casa Di Paquio Proculo freskos, kad po 1860-ties metų tavo šaunaus miesto vardu buvo pavadinta... karvė. Bet, kaip žinai, sic transit gloria mundi. Nors Pompėjai to garso ir garbės net dabar netrūksta.

Mano įsivaizduotas ir tikrasis Pompėjos griuvėsių vaidas skyrėsi 100%. Man atrodė, kad plačiose pelenais nužertose lygumose matyti tik buvusių pastatų žymės: kur ne kur guli suakmenėję kūnai, o specialiame muziejuje eksponatų rinkiniai.

Iš tikrųjų ižengiau į didelių pastatų, gatvių ir paminklų miestą. Tuščios arkos ir negyvos langų akys žvelgė į mane iš keliaukščių namų. Didžiuliai pūstašoniai puodai rikiaivosi gatvių pakraščiais. Ką juose pompėjiečiai laikė? Vyną, ar vandenį? Visur vešėjo tiršta augmenija: laukinės gėlės, krūmokšniai, kiparisai.

Norėjau pavaikšioti po tą žuvusį, o žmonijos vaizduotėje vis dar gyvą miestą; apžiūrėti jo šventyklas, freskas, kolonadas. Deja, ekskursijai Pompėjos apžiūrėjimas nebuvo planuotas. Kaip mieliai būčiau iškeitusi Sorrento inkrustuotus baldus į porą valandų Pompėjos! Dabar — tik kelios nuotraukos saulei leidžiantis, tik medaus spalvos kamėja su šokančiom nimfom — akistatos su taip seniai pažįstama Pompėja atminimas.

Važiuojam derlingais Vezuvijaus pelenų patreštais laukais. Čia auga garsus Lachrima Christi vynas. O pats Vezuvijus, dvikupris, grąsus dominuoja horizontą. Kelias sukasi ugnikalnio pašone. Dabar galim jį matyti iš arčiau. Netoli kraterio boluoja pora baltų „dėžučių“ — tyrimo stotys. Gabriella sako, mokslininkai pranašauja neužilgo Vezuvijų vėl išsiveršiant.

— Nebijokit, dar spėsime pravažiuoti — juokauja ji, įjungdama neapolietiškos muzikos juostelę.

Ir ką užgirstam? Nagi seną pažįstamą — „Funiculi funicula“ dainelę. Mano draugužė niūniuoja kartu aukštą, skaidrių sopranu. Greit prisijungiam visi, kaip mokam. Daina seka dainą. Gabriella nebegali mūsų peršaukt. Lietuviškų dainų skrynelė atsidarė ir nebeuždaro iki pat Romos, kurią pasiekiam 2 valandą ryto, „irdamiesi“ per tokią kelių kamšatį, kokios Chicagoje niekada neteko patirti.

(Bus daugiau)

Ateitininkai išėivijoj ir dabartinė Lietuva

(Atkelta iš 3 psl.)

sudominti ir įtikinti reikia ne tuščios retorikos, o paprastų faktų. Jų dėmesį atkreipia ne tiek abstrakčios sąvokos kaip nacionalizmas ar tikėjimo teisės, kiek individų pergyvenimai. O *Kronika* pilna tų faktų ir tų individų diskriminacijos pavyzdžių. Tai šaltinis, dėl kurio kitos tautybės mums pavydi ir kurio svarbą stipriausiai pajuntų ne savų, lietuvių, tarpe, o iš kitų amerikiečių, kai atskleidžiu jiems jos turinį.

Kronikos žinių sklaidimo planas turėtų prasidėti su Moksleivių ateitininkų sąjunga. Moksleivių kuopoms siūloma kiekvienam susirinkime nagrinėti iš anksto perskaitytas *Kronikos* ištraukas. Tai turėtų tapti nuolatinė veiklos dalimi.

Su tokiu informacijos kraichiu moksleiviai, tapę studentais, jau būtų pasirodę prabilti ir nelietuviška publika. Tai būtų galima daryti įvairiais būdais, pavyzdžiui, rašant straipsnius ir universitetų laikraščius ar į diecezijų spaudo. Būtų galima ieškoti progų paskaitėlimis Lietuvos tikinčiųjų diskriminacijos klausimu prabilti universitetų katalikų studentų centruose arba siūlyti tie "iog vietinių parapijų klebonams po Mišių jų parapijoms kalbėti. Taikiny pirmo vietoj būtų katalikų visuomenė. Šitokiom pastangom pasisekus, studentai ateitininkai su paskaitomis keliautų į kitas parapijas už gyvenvietės ribų ar net pas nekatalikų grupes, pavyzdžiui, žmogaus teisių organizacijas.

Šitokio projekto tikslai yra realistiški. Tai įrodo pavienių asmenų pasiekimai. Berods prieš kokią dešimtmetį vienas Chicago's apylinkės jaunuolis apėjo vietines parapijas su informacija apie Lietuvos Katalikų Bažnyčią ir tam rado palankią dirvą. Ne taip jau seniai skaičiau apie kitą studentą iš Kalifornijos, kuriam pasisekė apie Lietuvą paskleisti informaciją universiteto laikraštyje. Kad šitoks darbas turėtų ilgalaikį efektą, reikia tik kantrybės, nuoseklumo ir sistemingumo. Ir, žinoma, reikia kadru. Viso tai ateitininkai galėtų suteikti, jei jie įsitikintų projekto svarbą.

Šis darbas nesibaigtų su studento ateitininko diplomo gavimu ir perėjimu į profesinį gyvenimą. Puikus projektas jauniems sendraugiams būtų testai, ką jie darė būdami studentais, tik su didesniu įžvalgumu. Veiklos laukas nebebutų universiteto aplinka, o nauja gyvenvietė, į kurią persikeliama dėl darbo. Būtų galima iš naujo siekti ryšių su diecezijos katalikiškom parapijom bei spaudo. Tuo veiklos lauku perėjus, būtų galima ieškoti galimybių pasireikšti per profesinius ryšius. Pavyzdžiui, vienas jaunas lietuvis gydytojas man neseniai kėlė mintį steigti gydytojų grupę ginti persekiojamus ar diskriminuojamus lietuvių, panašiai kaip dabar daroma sovietų žydams.

Kokia šio pirmojo projekto nauda? Jį įvykdžius, ne tik būtų atliktas svarbus informacinis darbas, bet taip pat būtų sukurtos sąlygos išjudinti Šiaurės Amerikos katalikus bei nekatalikus, kurie domisi žmogaus teisių klausimais, kad jie savo veiksmams bei aukomis remtų katalikus Lietuvoje. Nors nei Amerikos katalikų hierarchija, nei Amerikos katalikų visuomenė nėra visiškai abejinga Lietuvos katalikų klausimui, taipogi negalima tvirtinti, kad jie sielotgi tikinčiųjų už geležinės uždangos teisėmis. Mes tą padėti galime pakeisti.

Antras religinės laisvės puoselėjimo projektas būtų taikomas ne vietinių grupių apšvietimui, o vietovės rinktiems atstovams. Lietuvių Katalikų Religinės šalpos iniciatyva Jungtinių

Amerikos Valstybių Kongreso Atstovų rūmuose šiais metais buvo įsteigta grupė Lietuvos tikinčiųjų teisėms ginti. Šiai grupei, kuriai priklauso maždaug tuzinas Kongreso narių, vadovauja kongresmenai John Miller (iš Washingtono valstijos) ir Edward Feighan (iš Ohio valstijos). Nuo birželio mėnesio Atstovų rūmų Lietuvos Katalikų Religinės Laisvės grupė kas mėnesį siunčia laišką sovietų pareigūnui, iškeliant vieno ar dviejų sąžinės kalinių bylas. Informaciją apie tuos kalinius kongresmenams suteikia Lietuvių informacijos centras. Kongresmenų Miller ir Feighan štabų nariai renka kitų kongresmenų parašus tiems laiškas. Štai kokie rezultatai iki šiol: birželio mėnesio laiškas dėl kunigų Svarinsko ir Tamkevičiaus buvo pasiųstas su 66-iais parašais. Liepos mėnesio laiškas dėl vyskupo Steponavičiaus tremties turėjo 102 parašus, o rugpjūčio mėnesio laiškas Viktoro Petkaus bylos reikalu jau turėjo 108 parašus.

Iš tų laiškų yra dviguba nauda. Pirmia, tai spaudimas, kad ir nedidelis, sovietų valdžiai dėl tų kalinamų katalikų. Jeigu, kaip kai kurie sovietologai spėlioja, Gorbachiovo „glasnost“ politika svarbiausias tikslas yra perkrauti su Vakarais, ypač tam, kad įsigytų technologiją iš Jungtinių Amerikos Valstybių, tai sovietų pareigūnai negali likti visiškai abejingi tokiems laiškas. Antra, tie laišakai yra priemonė apšviesti kongresmenus ir jų štabo narius apie Lietuvos katalikų padėtį, kad jie suprastų, jog žmogaus teisių problemos Sovietų Sąjungoj neprasideda ir nesibaigia su žydu emigracijos klausimu.

Šalia mėnesinio laiško, Lietuvos Katalikų Religinės Laisvės grupė turi ir kitų projektų, kaip antai rezoliucijų įvedimas, oficialūs Kongreso apklausinėjimai mums rūpimomis temomis ir pasimatymai su sovietų pareigūnais bei su kongresmenais, vykstančiais ir Sovietų Sąjungą. Šios grupės tolesnei veiklai užtikrinti didelę rolę turės parama iš apylinkių, kur gyvena lietuviai. Be tos paramos kai kurie iš tų kongresmenų, kurie dabar pasirašo laiškus ir pritaria grupės veiklai, atkris. Raginimai iš vietinių apylinkių ne tik užtikrina pastovią paramos bazę Amerikos Kongrese, bet taip pat mūsų pusėn pritraukia kongresmenų, kurie anksčiau buvo neutraliai. Ateitininkai į šią paramos veiklą galėtų lengvai įsijungti. Štai

kaip: kiekvienoj lietuvių kolonijoj, kur veikia ateitininkai, vienam moksleiviui, studentui ir sendraugui būtų paskirta eiti ryšininko pareigas. Tiems trims asmenims susitarus, vienas jų užmegztų kontaktą su Lietuvių informacijos centro skyriumi Washingtono. Pradėjus rinkti kongresmenų parašus naujam mėnesiniam laišku, Informacijos centras apie tai raštiskai arba telefonu perduotų reikalingą informaciją ryšininkui. Tas ryšininkas kitus kolonijos ryšininkus apie tai painformuotų ir jie trise užvestų akciją vietinių ateitininkų tarpe. Ateitininkai trumpais laiškais ar telefoniniais skambinimais kongresmenų įstaigoms ragintų savo atstovus prisirašyti prie mėnesinio laiško. Tas procesas labai paprastas ir, porą kartų jį išbandžius, turėtų tapti sklandus, mažai laiko reikalaujantis. Iš pradžių tik reiktų truputį pasistengti, sužinoti kurių kongresmenų apygardose gyvena ateitininkai ir juos suportuoti.

Anksčiau žadėjau paaiškinti, kaip ateitininkai galime padėti katalikųbei Lietuvoj, Lietuvos gyventojams ir lietuvių tautai apskritai. Pirmieji du siūlomi projektai atsako į tai, kaip galima paremti katalikųbei Lietuvoj ir Lietuvos žmones. Iškeliant Lietuvos tikinčiųjų diskriminaciją ir jų vadų persekiojimą, padedam ne tik katalikųbei, bet taip pat ir Lietuvos gyventojams apskritai, nes amerikiečiai supažindinami su Lietuvos būkle. Trečias projektas, kurį siūlau, taip pat atsako į šiuos mūsų rūpesčius, bet kartu ir duoda naudos lietuvių tautos nariams, gyvenantiems išėivijoj.

Amerikiečių spaudoje gan dažnai rašoma apie gincus, kurie iškyla dėl knygų, vartojamų mūsų pradžios mokyklose bei gimnazijose. Dėl tų knygų dabar vyksta du ginčai. Viena grupė, kurią sudaro ultrakonservatyvieji krikščionys, vadinami fundamentalistai, bando cenzuruoti literatūrą, su kurios turiniu ji nesutinka. Į cenzūruotinas literatūros sąrašą įtraukiami net ir pasaulinio masto klasikai kaip Šekspyras.

Kita grupė jaudinasi dėl to, kad mokyklų tekstuose sąmoningai cenzūruojamas vertybės bei vertybių puoselėjimo sąjūdžiai, būtent religijos. Šia antrą grupę sudaro konservatorių ir liberalų koalicija, kuri mato pavojų auklėjimo procese, kuriame išjungiama religijos rolė mūsų kultūroj bei istorijoj. Dabar daromi

žygiai, kad mokykliniuose istorijos vadovėliuose šitokie iškraipymai būtų atitaisyti. Pavyzdžiui, liepos mėnesį Kalifornijos valstijos švietimo taryba tarėsi su mokyklinių vadovėlių leidėjais. Taryba pageidavo, kad leidėjai daugiau dėmesio atkreiptų į svarbią religijos rolę istorijoj. Vienas iš tarybos specifinių pageidavimų buvo, kad vadovėliuose būtų aptartas disidentų komunistinėse visuomenėse klausimas.

Atrodo, kad knygų leidėjai yra linkę priimti šitokius pageidavimus. Todėl dabar yra puiki proga Amerikos religinėms organizacijoms į šį reikalą įsijungti, duoti siūlymus, bandyti paveikti procesą, kad ir jų pageidavimai būtų įtraukti į sąrašą. Šiame dialoge galėtų dalyvauti ir ateitininkai. Tai ne tik pasitarnautų negimusioms lietuvių kartoms Amerikoje, kurių vertybės iš dalies formuojamos mokyklų suoluose, bet ir Lietuvos tikintiesiems, jei jų padėtis būtų atskleista mokyklų vadovėliuose.

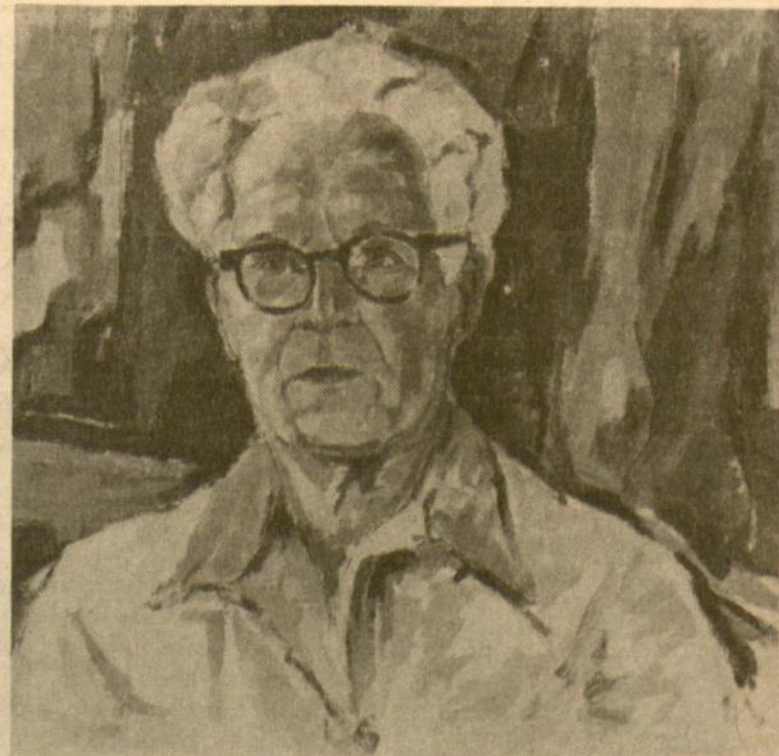
Iš trijų siūlomų projektų šisai, be abejoj, sudėtingiausias ir reikalaujantis specialistų įnašo. Jo sėkmė priklausytų nuo čia mokslus baigusiu ateitininku, būtent pedagogu ir Amerikos mokyklų biurokratijų žinovu, kurie sugebėtų ne tik pageidavimus tinkamai suredaguoti, bet ir žinotų kur, kaip ir kam juos pristatyti.

Iš vienos pusės, sąlygos šiems projektams įvykdyti yra puikios. Čia mokslus baigę lietuviai išėiviai vis daugiau jauja į Amerikos visuomeninį gyvenimą, turi geresnių galimybių jį paveikti. Mūsų darbą palengvina katalikybės bei lietuviybės gajumo apraiškos Lietuvoje. Kaip viena senatoriaus asistentė, dar prieš rugpjūčio 23 d. įvykius aiškindama man, kodėl jos viršininkas nori aplankyti Lietuvą, pasakė: „We want to go there because it's a hotbed“. Kunigas Tamkevičius savo testamente nurodo mums kelią, kuriuo turėtume eiti.

Iš kitos pusės, kaip anksčiau cituojamos Helen Caldicott pareiškimas, lyginantis Gorbachiova su Jėzumi, įrodo, tas kelias yra pilnas akmenų ir duobių. Atrodo, kad įsienėjusia grubią, bukaprotišką sovietų propagandą pradeda pakeisti subtili, apgalvota ir šiek tiek humaniškesnė politika. „Glasnost“ tiek Lietuvos žmonėms, tiek mums išėivijoj yra kartu teigiamas ir neigiamas procesas. Suteikdamas komunistui žmogiškąjį veidą, jis iš dalies palengvina žmonių gyvenimą už geležinės uždangos, bet ir iš dalies nuo Vakarų pasaulio užmaskuoja santvarkos antidemokratišką bei antireliginę esmę.

Klausimas yra, ar mes, išėivijoj gyvenantys, pajėgsim iš tos naujos sovietų politikos daryti teisingas išvadas ir sugebėsime į ją protingai reaguoti? Ir ar mes į tą dialogą „glasnost“ klausimu, kuris dabar vyksta plačioje Amerikos visuomenėje, įsijungsim savo veikla, kurios tris pavyzdžius pateikiau, ar iš šalies ji stebėsime ir toliau pasitenkinsim tik tarpusavyj diskutuoti? Šie klausimai ateitininkams nėra patys svarbiausieji. Tačiau, atsižvelgiant į mūsų principus ir į mūsų rūpesčius, manau, kad jie verti rimtų diskusijų.

— Nors Viktoro Nako čia pasiūlyti trys projektai, siekiant religinės laisvės Lietuvos tikintiesiems, yra nukreipti į ateitininkų organizacijos narius (jam kalbant Ateitininkų studijų dienų kontekste), manoma, kad jo įvertinimas išėivijos dabartinių perspektyvų, rūpinantis savaisiais Lietuvoje, naujos sovietų politikos šiuose yra vertas visų mūsų skaitytojų dėmesio. Todėl kviečiame skaitytojus reaguoti į Viktoro Nako politinės ir kultūrinės mūsų padėties analizę bei keliamus klausimus laiškas, kuriuos mielai spausdinsime „Draugo“ priedo „Nuomonių ir pastabų“ skylyse. — Red.

Bronius Murinas

Autoportretas
Akrilika, 1974

Broniaus Murino paroda atidaro Čiurlionio galerijos 1987-1988 sezoną

Prieš 30 metų Jaunimo centre, Chicagoje, atsidarė Čiurlionio galerijos durys. Nors spaudoje retkarčiais užtikame kaltinimų dėl snaudžiančio lietuvių meno gyvenimo, šio priekaišto tikrai negalime pritaikyti Čiurlionio galerijai. Visgi per trisdešimt metų galerijoje buvo surengta daugiau kaip 250 profesionalių meno parodų. Teisybė, kad Čiurlionio galerija labai retai susisiečia su Amerikos meno kritiku pasauliu, bet iš kitos pusės ji labai priemama lietuvių visuomenėi, o yra svarbu, kad ir savo tarpe mes remtume savo kultūrą, pažintume savo dailininkus. Visos parodos yra profesionaliai paruoštos, nes darba, nors be užmokesčio, atlieka tos srities profesionalai. Chicago's lietuviai — ir meno žinovai, ir mėgėjai tikrai turi tur džiaugtis ir didžiulius savo centre turėdami šią aukšto lygio galeriją.

1987-1988 metų sezonas atsidarys penktadienį, rugsėjo 18 d., 7:30 v.v., su dailininko Broniaus Murino meno darbų paroda. Gaila, kad paties dailininko savo tarpe jau nebeturime. Paroda turėjo įvykti 1985 metais. Bet dailininko Murino paskutinė ir didžiulioji savo centre turėdama šią aukšto lygio galeriją.

1987-1988 metų sezonas atsidarys penktadienį, rugsėjo 18 d., 7:30 v.v., su dailininko Broniaus Murino meno darbų paroda. Gaila, kad paties dailininko savo tarpe jau nebeturime. Paroda turėjo įvykti 1985 metais. Bet dailininko Murino paskutinė ir didžiulioji savo centre turėdama šią aukšto lygio galeriją.

Kultūrinės progos

• **Antanui Maceinai (1908-1987)**, mūsų tautos iškiliajam filosofui, teologui ir poetui, prisiminti ruošiaama akademija sekmadienį, rugsėjo 20 diena, Chicagoje, Jaunimo centro didžiojoje salėje. Ten 1 val. p.p. šv. Mišias aukos ir pamokslą pasakys kun. dr. Kęstutis Trimakas. Jaunimo centro kavinėje 2 val. dalyviai rinksis kavai, o 3 val. didžiojoje salėje prasidės akademija. Dr. Juozas Girnius iš Bostono nušvies Antano Maceinos asmenybę ir jo mąstymą. Prof. dr. Kęstutis Skrupskelis iš Columbia, South Carolina, skaitys paskaitą „Blogio problema Antano Maceinos *Jobo dramoje*“. Poetas Kazys Bradūnas kalbės apie Antano Maceinos-Antano Jasmanto poetinę kūrybą. Muzikinę akademijos programos dalį atliks pianistas Manigirdas Motekaitis ir fleitistė Asta Šepetytė. Bilietai į akademijos programą gaunami Vaznelių prekyboje arba prieš pat jos pradžią Jaunimo centre.

• **Judita Vaičiūnaitė ir Vytautas Kubilius**, atvykę iš ok. Lietuvos, dalyvaus literatūros vakare penktadienį, rugsėjo 18 d., 8 v.v., Chicagoje, Jaunimo centro mažojoje salėje. Poetė Judita Vaičiūnaitė skaitys savo eilėraščius, literatūros kritikas Vytautas Kubilius ves pokalbį su Bro-

savaičių, kol vėžio ligos galutinai pakirstas 1986 metais vasario 18 d. atsiskyrė nuo mūsų. Šiais metais jo svajonė padėjo įvykdyti jo žmona Praurimė Murinienė, kartu su Čiurlionio galerija ir su Algimanto Kezio pagalba surengdama savo mirusio vyro parodą.

Bronius Murinas, vienas iš pirmųjų lietuvių vyresnės kartos lietuvių akvarelistų, Kauno meno mokyklos mokytojo Adomo Galdiko buvo pavadintas „spalvinistu“. Dailininkas Viktoras Vizgirda apie Muriną yra šitaip išsireiškęs: „Murinas suranda grožį ten, kur jo tarytum nebūtų. Ir vaizduoja jį tą grožį taip paprastai, nebrisdamas į jokių dabarties izmų labirintus“.

Šioje pomirtinėje parodoje, kaip ir dailininko ankstyvesniose, vyrauja muringos spalvos, savo nevyntančiu žėrėjimu nepaliojusios žavėti žiūrovo akį. Darbai sukurti prieš mirtį ir parodo dailininko džiaugsmą gyvenimu. Čiurlionio galerijai yra ypačiai malonu šio dailininko darbus pristatyti lietuvių visuomenėi. Bronius Murinas buvo nuolatinis Čiurlionio galerijos rėmėjas. Iš tikimai lankydavo beveik visas parodas ir savo geru žodžiu bei pagalba skatindavo galerijos veiklą.

R. Lukienė

nium Vaškeliu, Lituanistikos katedros Illinois universitete Chicagoje vedėjų, tema: „Dabartinis persitvarkymas Sovietų Sąjungoje ir lietuvių literatūra: praėjus, dabartis ir lūkesčiai“.

• **Dail. Pranas Gailius** iš Paryžiaus jau yra atvykęs į Chicago. Rugsėjo 25 d., 7:30 v.v., Balzeko Lietuvių kultūros muziejau meno galerijoje bus atidaryta jo naujausių darbų paroda. Jų tarpe — grafikos ciklas „Deuxieme Suite Lithuanienne“, pagrįstas Kazio Bradūno vienu donelaitiškos temos eilėraščiu, kurių daugiau per parodos atidarymą paskaitys pats poetas.

• **„Ateities“ akademinis savaitgalis**, rudeninė tradicija Chicagoje, šiais metais įvyks spalio 30 — lapkričio 1 d. Jaunimo centre ir Ateitininkų namuose, Lemonte. Pagrindines paskaitas skaitys prof. dr. Romas Vaštoka iš Toronto, dr. Saulius Sužiedėlis iš Washingtono, prof. dr. Bronius Vaškėlis, Lituanistikos katedros Illinois universitete Chicagoje vedėjas, ir rašytojas Juozas Kralikauskas iš Toronto. Savaitgalio programoje taipgi bus literatūrinė vakaronė, atliepiama į paskaitas, diskusijų ciklas, o šeštadienį, spalio 31 dieną — *Ateities* žurnalo metinis vakaras.

Nauji leidiniai

• **WORLD LITERATURE TODAY** vol. 61 no. 2 (Spring 1987). A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Redaguoja Ivar Ivask. Redakciniame kolektyve yra ir Rimvydas Šilbajoris. Žurnalas išėina keturis kartus per metus, didelio liuksusinio formato, iliustruotas autorių nuotraukomis ir išskirtines recenzuojamų knygų viršelėmis, kiekvienas numeris arti 200 puslapių. Asmeniška metinė prenumerata — 23 dol., istaigoms — 35 dol. Adresas: World Literature Today, 1005 Asp Avenue, Norman, Oklahoma, 73019.

Šį kartą visa korpusinė žurnalo dalis skirta šitokiai temai ir problemai: „The Diary as Art: Form or Formlessness, Ephemeral or Timeless?“ O autoriai ir temos kryptys atrodo taip. Introduction — Ivar Ivask. The Diary: A First Reality in the Creative Process — Thomas H. Falk. Rich in Revolution: Witold Gombrowicz's *Diary* — Lillian Vallee. The Form of Loss: The German Diary in Our Times — Thomas Hollweck. Diaries of Disaffection: Some Recent Russian Memoirs — Margaret Ziolkowski. Naive, Naivistic, Artistic: Some Thoughts on Danish and Swedish Diaries — W. Glyn Jones. *Nikkei bungaku* — Literary Diaries: Their Tradition and Their Influence on Modern Japanese Fiction — Marilyn Jeanne Miller. African Diaries — John Cooke. Montale's *Diary* from 1917 — Glauco Cambon. The Journals of Julien Green — John L. Brown. The Diaries of George Seferis as a Revelation of His Art — John E. Rexine. The Diary as Art: Anais Nin, Thornton Wilder, Edmund Wilson — Bettina L. Knapp. Legend and Legacy: Some Bloomsbury Diaries — Kathleen Chase.

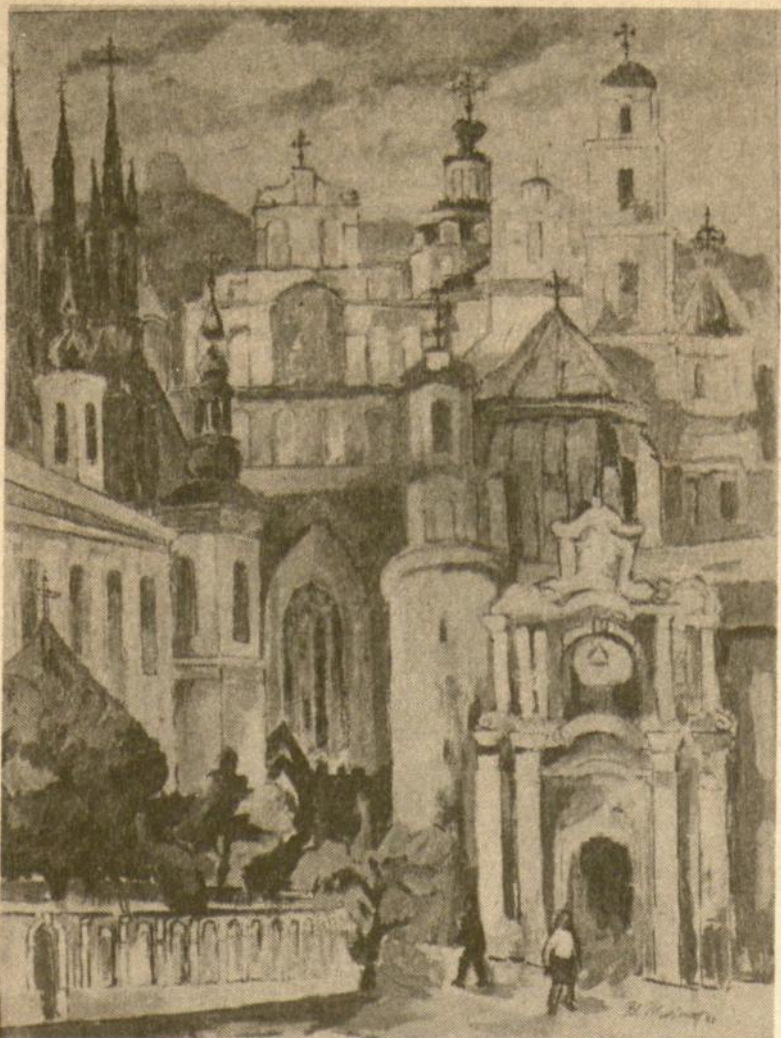
Visą žurnalo puslapį užima kruopščiai surinktas 1986 metais mirusių rašytojų sąrašas. Tai vis literatūros pasauly žinomi vardai. O jų čia yra net 48. Įrašytas ir mūsų Juozas Grušas, Lithuanian writer, Lithuania, 21 May, age 85.

Recenziniuose žurnalo puslapiuose aptariamos šios lietuvių autorių knygos: Fabijonas Neveravičius, *Priešai: Raštų rinkinys* (Rimvydas Šilbajoris) ir Henrikas Radauskas, *Chimeras in the Tower: Selected Poems*, tr. Jonas Zdanys (Audronė B. Willeke).

Ispaniškųjų knygų recenzentų tarpe beveik kiekvieną kartą randame ir Birutės Cipliauskaitės pavardę. Šiame numeryje ji aptaria tokias knygas: Joaquin Marco, *Poesia española, siglo XX*, Antonio Carvajal, *Enero en las ventanas* ir Jaime Siles, *Musik des Schweigen*, Hans Hinterhaeuser, tr. Dar mums pažįstamas Vytautas Dukas (San Diego State University) recenzuoja vieną rusų kalba knygą, išleistą Maskvoje: Valentin Soloukhin, *Byalye chelovek*. (R. brd.)

• **ATEITIS** vol. 77 no. 1. Katalikiškos-lietuviškos orientacijos žurnalas, leidžiamas Ateitininkų Federacijos. Administratorius — Juozas Polikaitis, 7235 South Sacramento Avenue, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 12 dol.

Kristina Žvinakytė ir Paulius Bindokas žvelgia į ateitininkų sąjūdžio pradininką Praną Dotydaity ir ideologą Stasį Šalkauskį jų abiejų šimtmečio sukakties proga. Numerio centre — Antano Vaičiūnaitės pasakojimas „Kaimų takeliais“ iš jo naujosios knygos *Vidurnaktis prie Seimenos*, išleistas Ateities literatūros fondo. Iš Nepaprastosios konferencijos Toronte 1986 metais spausdinamas Vėjo Liulevičiaus pasisakymas simpoziume kūrybos klausimais. Toliau numeris skirtas gausios ir plačiašakės ateitininkų veiklos JAV ir Kanadoje atgarsiams. Kaip visada, žurnalas gausiai iliustruotas ir meniškai apipavidalintas.

Bronius Murinas

Vilniaus bokštai
Akrilika, 1980